

Nr B 15

Utlåtande i anledning av väckta motioner om vissa riktlinjer för den ekonomiska politiken samt angående avvecklingen av regleringar på kreditmarknaden m. m.

Bankoutskottet har till behandling i ett sammanhang förehaft fyra inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen nr I:B 181 av herr *Ohlon m. fl.* och nr II:B 237 av herr *Ohlin m. fl.*, likalydande, samt nr I:B 194 av herr *Ewerlöf m. fl.* och nr II:B 252 av herr *Hjalmarson m. fl.*, ävenledes likalydande.

I båda de förstnämnda motionerna föreslås, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte dels uttala att den ekonomiska politiken måtte utformas med beaktande av i motionerna anförda riktlinjer för stabilisering av svensk ekonomi och den fulla sysselsättningens upprätthållande, dels hemställa att regeringen snabbt överser att i tillämplig utsträckning aktivisera de av 1952 års kommitté för produktionsfrämjande åtgärder utarbetade planerna på att främja svensk export samt vidtaga åtgärder för att samordna möjlig avsättning av svenska exportprodukter med ett utökat och aktivt svenskt stöd till industriellt underutvecklade länder.

Beträffande den närmare motiveringen för dessa förslag hänvisas, i den mån redogörelse härför icke lämnats i det följande, till motionen II:B 237.

Yrkandet i motionerna I:B 194 och II:B 252, vars närmare motivering återfinns i motionen II:B 233, är att riksdagen måtte uttala, att kvarstående regleringar och ransoneringar på kapital- och kreditmarknad omedelbart bör avvecklas i syfte att också på detta sätt befordra framväxten av en tillräcklig och smidigt fungerande marknad för både kortfristigt och långfristigt sparande, samt att riksdagen måtte uttala att enligt dess mening stor uppmärksamhet bör fästas vid nödvändigheten att komma fram till budgettekniska metoder, som kan göra en säkrare finanspolitisk planering möjlig.

Över motionerna har utskottet inhämtat utlåtanden från *fullmäktige i riksbanken, fullmäktige i riksgäldskontoret, kommerskollegium*, som vid sitt utlåtande fogat yttranden från *handelskamrarna i Stockholm, Göteborg, Malmö och Gävle, Sveriges allmänna exportförening, Sveriges Hantverks- och småindustriorganisation, Sveriges Industriförbund, Sveriges lantbruksförbund, Svensk industriförening, Svenska bankföreningen och Landsorganisationen.*

Avsättningen av svenska industriprodukter på export m. m.

Bankofullmäktige framhåller i anledning av de i motionerna I:B 181 och II:B 237 antydda möjligheterna från svensk sida att få till stånd samordnande aktioner i syfte att hindra olika länder från att vidtaga sådana åtgärder, som kan förstärka den internationella konjunkturavmattningen och därmed bli till nackdel för alla parter, att vårt land lämnat sin fulla anslutning till strävandena under efterkrigstiden att vidga det ekonomiska samarbetet länderna emellan. Vidare understrykes att planerna på ett intimare europeiskt samarbete befinner sig i ett avgörande och komplicerat förhandlingsläge, som från svensk sida ingående följes inom olika instanser. De begränsade möjligheter, som eventuellt kan förefinnas för att genom svenska initiativ få till stånd åtgärder i syfte att motverka den nuvarande konjunkturavmattningen, torde också tillvaratagas inom dessa instanser liksom våra möjligheter att verka för samma ändamål inom FN:s ram.

Beträffande förslagen om att genom stödåtgärder öka Sveriges export till s. k. underutvecklade länder framhålles, att dessa länder under den framtid, som nu kan överblickas, sannolikt kommer att spela en framskjuten roll i den internationella ekonomiska utvecklingen och att ett noggrant aktgivande på utvecklingen inom dessa länder följaktligen får anses vara av stor betydelse för att få till stånd en önskvärd ökning och differentiering av våra exportmarknader. Såsom motionärerna anför, berördes dessa frågor i de förslag, som framlades av 1952 års kommitté för produktionsfrämjande åtgärder vid vikande konjunkturer. Denna kommitté, som var en rent teknisk expertkommitté, avgav sitt betänkande den 8 maj 1954 (stencil). Utöver åtgärder för främjande av svensk export framlade kommittén även förslag om vissa produktionsfrämjande åtgärder inom jord- och skogsbruk samt rörande statens och kommunernas beställningar vid en konjunkturavmattning. Då det ekonomiska läget vid utredningens avlämnande och ända tills det att den nuvarande avmattningen inträdde präglats av en exceptionell högkonjunktur, synes kommitténs förslag enligt fullmäktige hittills icke ha föranlett andra åtgärder från statsmakternas sida än det av Kungl. Maj:t till innevarande års B-riksdag framlagda och av riksdagen bifallna förslaget om viss ökning av ramen för exportkrediterna.

Med hänsyn till de risker för den framtida exportutvecklingen, som det nuvarande läget utan tvivel inrymmer, och den tid som förflutit sedan utredningen framlades, anser även bankofullmäktige det välbetänkt, att kommitténs förslag i berörda avseenden göres till föremål för en översyn. En anledning härtill ligger också däri, att det statsfinansiella läget numera drar upp ytterst snäva gränser för sådana åtgärder som förutsätter statskrediter i någon form.

Kommerskollegium uttalar, att det är ett viktigt svenskt intresse att sträva efter internationell samverkan för befrämjande av produktion, efter-

frågan och sysselsättning. Vidare är det naturligt ur vårt lands synpunkt, att denna samverkan sker främst på västeuropeisk grund. Dessutom erinras om att sådan samverkan ligger inom ramen för OEEC:s arbetsområde. Såvitt kollegium kan bedöma, ägnas dessa frågor tillbörlig uppmärksamhet från statsmakternas sida. Det må emellertid understrykas att det är svårt för ett litet land som vårt att i förevarande hänseende åstadkomma en samordning, som i önskvärd omfattning gagnar våra intressen och samtidigt kan godtagas av andra länder med mera dominerande ställning.

Också frågan om stöd åt underutvecklade länder har uppenbarligen stor betydelse för Sverige, men utsikterna för vårt land att ensamt uppnå några avgörande resultat härvidlag torde böra bedömas såsom ganska små. Även här gör sig internationella förhållanden gällande, och i det sammanhanget framträder väsentliga svårigheter. Förslag, som framkommer på det internationella planet, är ofta av den natur att de icke passar för oss; sålunda måste lämpligheten av förordade metoder i många fall ifrågasättas ur vår synvinkel.

När det gäller åtgärder som kan vara ägnade att stärka vår export kommer självfallet frågan om lämpligt stöd för de mindre företagens export in i bilden. Enligt vad kollegium erfarit är denna fråga för närvarande under särskild utredning i exportkreditnämnden, såvitt avser den av motionärerna berörda stödformen exportkreditgaranti. Enligt kollegii mening bör resultatet av denna utredning avvaktas före det slutliga ställningstagandet.

Exportföreningen har framhållit följande.

I motionen I:B 181—II:B 237 har bl. a. anförts, att Sverige borde med större energi verka för internationell samverkan i konjunkturstabiliserande syfte. Föreningen vill i detta sammanhang erinra om att ett samråd härvidlag redan äger rum inom ramen för Paris-organisationen. Det skulle enligt föreningens mening vara av värde, om de synpunkter, som därvid framkomma, på ett mera systematiskt sätt än hittills kunde tillföras den ekonomiska debatten i vårt land.

Exportföreningen vill för sin del gärna understryka nödvändigheten av att den ekonomiska politiken får sådan inriktning, att de svenska exportvarornas konkurrenskraft på utlandsmarknaderna upprätthålles och stärkes. Erfarenheten från efterkrigstiden visar, att svensk industri med sitt höga kostnadsläge ofta har svårt att prismässigt konkurrera med utländska produkter i lägen, när en avmattning inträffar i den internationella konjunkturen. Nämnas må även, att det av nyligen genom OEEC:s försorg publicerade uppgifter framgår, att den svenska verkstadsindustriens produktion och export under 1950-talet utvecklats långsammare än genomsnittet för OEEC-länderna.

För att svensk export i längden skall kunna hävda sig i den internationella konkurrensen är det nödvändigt, att exportföretagen äga en finansiell rörelsefrihet, som gör det möjligt för dem att genomföra långsiktigt planerade investeringar. Härtill kommer betydelsen av att kunna delta i den konkurrens på kreditgivningsområdet, som blivit ett alltmer påtagligt inslag i världshandeln. Mot denna bakgrund är det uppenbarligen av stor vikt, att finansieringsmöjligheterna för svensk företagsamhet i väsentlig

mån förbättras. Föreningen tillstyrker därför de önskemål om snabb avveckling av kvarstående kreditmarknadsregleringar, vilka framföras i de av remissen berörda motionerna. I detta sammanhang hänvisar föreningen även till sin skrivelse den 11 sistlidne juni till handelsministern rörande angelägenheten av utvidgade befogenheter för Exportkreditnämnden, särskilt vad avser garantigivningens utsträckning till att omfatta avslut med längre kredittider.

Såsom i motionen I:B 181—II:B 237 framhålles, spela bland svenska exportmarknader sedan gammalt de transoceaniska länderna, ej minst de s. k. utvecklingsländerna, en betydande roll. Man synes också kunna utgå ifrån att Sverige i samband med sitt medlemskap i olika internationella organisationer kommer att i ökad utsträckning engageras vad avser hjälp och kreditleveranser till sådana länder. Emellertid måste hållas i åtanke, att den ojämförligt största delen av Sveriges utrikeshandel försiggår med de industriellt mera utvecklade länderna i Västeuropa. I den mån de aktuella västeuropeiska integrationsplanerna komma att genomföras, måste man räkna med ytterligare intensifiering av detta varuutbyte. Exportföreningen delar i och för sig motionärernas uppfattning om önskvärdheten av en kartläggning av vårt lands exportintressen, varvid enligt föreningens mening även långsiktiga perspektiv böra anläggas. De förutsättningar, från vilka en dylik kartläggning bör utgå, torde emellertid kunna betydligt säkrare bedömas, så snart större klarhet vunnits rörande de europeiska integrationsplanernas realiserande.

Handelskammaren i Malmö finner det betydelsefullt att exporten på allt sätt befrämjas. Ökade exportstödjande åtgärder bör övervägas. Därvid bör i första hand uppmärksammas behovet av en omläggning av de statliga exportkreditgarantierna. Det är gott och väl att ramen för garantigivningen vidgats till 600 miljoner, men även i övrigt borde genom ändringar av grunderna för garantiernas lämnande och uppmjukning av den hittills tillämpade restriktiva praxis för garantigivningen det stöd, som den statliga exportgarantien avses att utgöra, kunna avsevärt förstärkas.

Bankföreningen understryker vikten av att exporten stödes och främjas. I första hand bör därvid komma allmänt ekonomiskt politiska åtgärder för att bevara och stärka vår industris internationella konkurrenskraft. Detta innebär att den ekonomiska politiken måste inriktas på att motverka tendenserna till kostnadsinflation samt att underlätta näringslivets strävanden att rationalisera och förbilliga sin produktion. Samtidigt bör alla möjligheter att genom mera speciella och direkta åtgärder stimulera vår utrikeshandel noga tillvaratagas. Ett ämne som därvidlag är särskilt aktuellt i dagens läge är exportkreditfrågan. Bankföreningen betraktar det som en betydelsefull förbättring att ramen för den statliga exportkreditgarantigivningen nu vidgats till 600 miljoner kronor. Detta är emellertid icke tillräckligt, utan det kräves också en höjning av den gräns intill vilken garanti får beviljas i varje särskilt fall. Eljest kommer de svenska exportörerna i underläge gentemot konkurrenterna i flera av de viktigaste europeiska industriländerna. En allmän omprövning av riktlinjerna för exportkredit-

nämndens verksamhet bör således komma till stånd, varvid även bör eftersträvas att åstadkomma en smidigare och billigare handläggning av garantifrågorna.

Landsorganisationen uttalar bl. a. följande.

Ytterligare antyder motionärerna bl. a. en positiv syn på »arrangemangen med gemensamma marknader». LO, som i detta avseende har en liknande syn, kan även här hänvisa till tidigare yttranden till bankoutskottet. Det är emellertid förvånande att motionärerna längre fram talar för att upprätthålla ett »rikt differentierat näringsliv», bl. a. genom stöd i olika former åt småföretagsamhet. Om gemensamma marknader liksom ett frihandelsområde får någon effekt blir det främst att minska differentieringen i medlemsländernas näringsliv och öka deras specialisering. Enligt LO:s mening är åtgärder för att underlätta en utveckling i sådan riktning av stor vikt, och utformningen av sådana åtgärder framstår som en betydande utredningsuppgift. Detsamma gäller även om en utvidgad svensk hjälp i olika former åt industriellt underutvecklade länder, för vilken motionärerna pläderar, bl. a. genom statligt stöd åt svensk export till dessa länder, t. ex. genom krediter eller kreditgarantier. LO, som är positivt inställd till hjälp åt dessa länder, vill i detta sammanhang framhålla, att hjälp — genom export eller på annat sätt — inte får bli en ersättning för att vi gör vad vi kan även för att importera från dessa länder. Eventuella avspärrningstendenser, t. ex. i samband med skapandet av gemensamma marknader, bör därför bekämpas.

Kapitalbildning och kreditmarknad

Bankofullmäktige hänvisar beträffande frågan om åtgärder för att främja sparandet till sitt i bankoutskottets utlåtande nr B 5 refererade yttrande. De spörsmål motionärerna berör är allttjämt föremål för undersökningar inom olika instanser, bl. a. inom stabiliserings- och kreditmarknadsutredningarna samt inom konjunkturinstitutet i form av en undersökning av det personliga sparandet. Av dessa utredningar föreligger hittills en preliminär rapport rörande den sistnämnda undersökningen, avseende sparandet under år 1955. Denna hade karaktären av en provundersökning, och de därvid vunna erfarenheterna utnyttjas nu för en ny undersökning avseende det personliga sparandet under år 1957.

Det framhålles vidare att vissa av motionärernas önskemål delvis redan tillgodosetts. Sålunda har initiativ i syfte att stimulera hostadssparandet tagits av olika kreditinstitut. Vidare har riksdagen hos Kungl. Maj:t anhållit om utredning av möjligheterna att genom lämpliga skattelättnader stimulera sparandet. Fullmäktige anser därför, att ytterligare åtgärder bör anstå till dess att nämnda utredningar slutförts och resultaten av vidtagna åtgärder tillåter en säkrare bedömning av möjligheterna att uppnå i förhållande till kostnaderna påtagliga resultat.

Beträffande kreditmarknaden konstateras i motionerna, att de tidigare kvantitativa regleringarna successivt avvecklats med undantag av kontrol-

len över emissionerna på obligationsmarknaden. När en smidig kreditpolitik och en fri kapitalmarknad uppställs som mål för politiken på detta område, framhåller fullmäktige, att riksbanken icke syftar till att behålla kvarvarande restriktioner längre än som kan bedömas nödvändigt med hänsyn till de krav på kreditpolitiken, som hittills föranlett deras tillämpning.

Sammanfattningsvis konstaterar fullmäktige, att den målsättning som anges i motionerna för den ekonomiska politiken — stabilisering vid full sysselsättning — torde omfattas av samtliga politiska partier, men att de medel som föreslås för att förverkliga denna målsättning till stor del sedan länge är föremål för överväganden inom olika instanser och att likartade åtgärder i vissa mera begränsade avsnitt redan förts ut i praktiken, varför några särskilda åtgärder från riksdagens sida f. n. icke torde vara nödvändiga.

Vid behandlingen av ärendet inom fullmäktige ansåg herr *Svärd*, att fullmäktige bort tillstyrka bifall till såväl motionerna I:B 181 och II:B 237 som motionerna I:B 194 och II:B 252, medan herr *Aastrup* bl. a. uttalade följande.

Såsom motionärerna framhållit har den ekonomiska politik, som förts här i landet under en lång följd av år, i alltför ringa utsträckning beaktat vikten av att främja och uppnå ett starkt sparande inom företagen samt inom den enskilda sektorn i övrigt, varigenom en naturlig kapitalbildning erhålles till genomförande av kostnadsbesparande rationaliseringar och en väl hävdad investeringsverksamhet i övrigt inom ramen för en stabil samhällsekonomi utan inflationens nedvridande och skadliga verkningar. Den förda politiken måste, framhåller motionärerna vidare, leda till att riskerna för kapitalbildningen, företagets konkurrenskraft gentemot utlandet, valutareserven och i sista hand även för sysselsättningen blir allvarliga. Det torde knappast kunna bestridas att motionärerna har rätt i denna analys.

Det mest omedelbara hotet mot välståndsutvecklingen och sysselsättningen synes i dagsläget föreligga på exportsidan. Energiska och målmedvetna åtgärder i syfte att upprätthålla och stärka de svenska exportmöjligheterna måste därför vidtagas. Inte minst viktigt är härvidlag att främja de minsta företagens möjligheter att vinna ökad avsättning på utlandsmarknaderna. I motionerna har olika tänkbara åtgärder i detta syfte angivits. De mera direkta exportfrämjande åtgärderna måste emellertid underbyggas med en sådan allmän ekonomisk politik, som kan främja företagets rationaliseringspolitik och konkurrensförmåga. Det är här skattepolitiken samt den sparfrämjande politiken kommer in i bilden. Fullmäktiges majoritet hänvisar härvid till olika pågående utredningar, främst den s. k. stabiliseringsutredningen. Denna har emellertid till uppdrag att utarbeta tekniska lösningar för en politik *på lång sikt*, som kan förena kraven på hög och jämn sysselsättning å ena sidan samt stabil prisnivå och bevarad yttre konkurrenskraft å den andra. Det vore därför enligt min mening helt oförsvärligt att låta detta långsiktiga utredningsarbete hindra de omedelbara åtgärder, som den faktiska dagsaktuella situationen kräver. Det sagda gäller i lika hög grad den pågående kreditmarknadsutredningen samt konjunkturinstitutets sparundersökningar, vilka också åberopas av fullmäktiges majoritet som anledningar till en avvaktande hållning.

De olika konkreta förslag motionärerna framfört i fråga om lättnader i företagsbeskattningen och för att främja sparande och kapitalbildning — bl. a. med sikte på att snarast möjligt återställa en normalt fungerande kapitalmarknad — bör enligt min mening snarast komma till utförande. Det bör betonas, att oavsett i vilken riktning konjunkturen på viktiga utlandsmarknader kommer att utvecklas den närmaste tiden, så kommer problemet att stärka den svenska exporten att kvarstå som ytterst trängande, alldenstund det svenska kostnadsläget redan för närvarande är högt och valutareserven svag. Exportsiffrorna hittills i år visar vidare en klart sämre nivå än fjolårets motsvarande siffror.

Med det anförda har det i de likalydande motionerna I:B 194 och II:B 252 framförda kravet på avveckling av kvarstående regleringar och ransoneringskrav på kapital- och kreditmarknaderna besvarats.

Fullmäktige i riksgäldskontoret erinrar i sitt yttrande att någon oenighet angående den i motionerna I:B 181 och II:B 237 angivna allmänna målsättningen för den ekonomiska politiken icke behöver råda medan däremot utformningen av den politik, som kan anses bäst ägnad att förverkliga denna målsättning, är föremål för skilda uppfattningar. Med hänsyn till att såväl de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken som åtskilliga av de i motionerna upptagna delfrågorna nyligen varit föremål för riksdagens prövning, har fullmäktige icke ansett det vara påkallat att nu ingå på en närmare bedömning av ifrågavarande motioner. Fullmäktige vill dock understryka vikten av att de i motionerna berörda synnerligen betydelsefulla samhälls-ekonomiska problemkomplexen följes med skärpt uppmärksamhet och avsluter sig till det nyligen av riksdagen framförda önskemålet om att de utredningar, som för närvarande pågår på förevarande områden — fullmäktige åsyftar här framför allt stabiliseringsutredningen, kreditmarknadsutredningen och 1957 års pensionskommitté samt jämväl den nyligen tillsatta besparingsutredningen — fullföljes med all möjlig skyndsamhet.

Vad härefter angår motionerna I:B 194 och II:B 252 hänvisar riksgäldsfullmäktige, så vitt avser däri framfört yrkande om avveckling av kvarstående regleringar och ransoneringskrav på kapital- och kreditmarknaden, vilket i huvudsak sammanfaller med de här förut behandlade motionerna i motsvarande hänseende, till ovan återgivna allmänna uttalanden.

Vid ärendets behandling i riksgäldsfullmäktige anfördes reservation mot fullmäktiges beslut av herr *Hagberg* under åberopande av ett vid protokollet bilagt särskilt yttrande, ur vilket följande må återges:

De i motionerna I:B 181 och II:B 237 framlagda allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken utgör ett samhällsekonomiskt program, som enligt motionärerna främst tar sikte på att undvika en mera betydande allmän pris- och kostnadsstegring i vårt land och främja en snabb produktionsökning ävensom att öka den otillfredsställande kapitalförsörjningen och stärka företagslivets egen motståndskraft mot avsättnings- och sysselsättningssvårigheter. Vad motionärerna uppenbarligen främst åsyftar är att få till stånd en omprövning i sin helhet av den nu förda ekonomiska politiken.

Enligt min mening synes en dylik omprövning synnerligen påkallad. Under en följd av år har erinringar framförts mot denna politik. Att kritiken icke varit obefogad har bekräftats av erfarenheterna. Trots ett växande skatteuttag har den statliga utgiftsexpansionen varit av sådan omfattning, att statsbudgeten är underbalanserad. Situationen innevarande höst karakteriseras sålunda av statliga låneanspråk av betydande storleksordning, ett förhållande, som, därest icke emissionskontrollen med det snaraste avvecklas, medför bestående svårigheter för produktionslivets liksom för kommunernas kapitalförsörjning. Konjunkturavmattning, friställning av arbetskraft, inflationistisk utveckling, varvid den statliga utgiftsexpansionen utgör en primär faktor, samt otillfredsställande bytesbalans och valutareserv är andra inslag i den ekonomiska dagsbilden.

Vår allmänna kostnadsnivå, i vilken ingår en pressande beskattning, är hög i jämförelse med motsvarande nivå i med oss konkurrerande länder. Denna interna kostnadsinflation motverkar givetvis också näringslivets strävanden att rationalisera och förbilliga sin produktion och minskar företagens möjligheter att vidtaga en för samhället i dess helhet önskvärd omställning i ett mer pressat konjunkturläge. Som framhållits i statsverkspropositionen B år 1958 är det tydligt, att produktionsutvecklingen under innevarande år blir av blygsammare omfattning än under de närmast föregående åren. Erinras må också om bevillningsutskottets betänkande nr B 9 år 1958. Enligt nämnda betänkande understryker den senaste tidens ekonomiska utveckling samt de aktuella utvecklingstendenserna betydelsen av att sådana åtgärder vidtages, som kan vara särskilt ägnade att främja produktionen. Utskottet pekar därvidlag bland annat på angelägenheten av den extra företagsbeskattningens avskaffande.

I detta sammanhang vill jag fästa uppmärksamheten på exportkreditfrågan. Konkurrensen på exportmarknaderna hårdnar. När prisbudet väger lika, är det i regel kreditvillkoren, som faller utslaget. Ytterligare förbättringar beträffande reglerna för den statliga exportkreditgarantivningen synes därför erforderliga, så att icke den svenska exporten kommer i en ogynnsam situation i förhållande till konkurrerande utländsk företagsamhet. Ifråga om villkor och förutsättningar i övrigt måste vi söka nå paritet med vad utlandet kan bjuda. Detta äger sin tillämpning icke minst på exporten från mindre företag.

Av vad ovan sagts torde framgå, att jag ansluter mig till här nämnda motioners allmänna syfte samt att jag i huvudsak delar motionärernas uppfattning angående hur den ekonomiska politiken bör utformas för stabilisering av svensk ekonomi och den fulla sysselsättningens upprätthållande. I ett hänseende ställer jag mig dock tveksam. Jag avser motionärernas uttalande till förmån för »utveckling av en marknad för indexlån». Otivelaktigt föreligger risk för att tillskapandet av en dylik anordning i samband med in- och utlåning av kapital kan, givetvis tvärt emot avsikten, komma att verka inflationsdrivande, i varje fall icke inflationshämmande. Utländska erfarenheter av indexreglering på detta område synes knappast uppmuntrande.

Vad härefter angår motionerna I:B 194 och II:B 252 samt motionen II:B 233, till vilken nämnda motioner hänvisar, biträder jag däri gjorda uttalanden och konkreta förslag. Särskilt vill jag understryka motionärernas krav på att kvarstående regleringar och ransoneringar på kapital- och kreditmarknaden omedelbart avvecklas i syfte att också på detta sätt befordra

framväxten av en tillräcklig och smidigt fungerande marknad för både kortfristigt och långfristigt sparande. Återupprättandet av en funktionsduglig kredit- och kapitalmarknad synes synnerligen påkallat, på det att näringslivet och kommunerna ånyo måtte få möjligheter att konkurrera med staten om det kapital, som sparandet ställer till förfogande.

Bankföreningen instämmer i motionärernas uttalanden om angelägenheten av att trygga näringslivets kapitalförsörjning genom återupprättande av en funktionsduglig kredit- och kapitalmarknad. Visserligen har läget på detta område under senare tid något förbättrats genom att restriktionerna i fråga om bankernas kreditgivning lättats, men fortfarande kvarstår som ett besvärande hinder för anskaffning av långfristigt kapital den hårda kontrollen över emissionsverksamheten på obligationsmarknaden. Denna emissionskontroll har under de gångna åren handhåfts på ett sådant sätt att den medverkat till en snedvridning av investeringsverksamheten. Man har praktiskt taget stängt ifrågavarande finansieringsväg för de produktiva investeringarna inom näringslivet för att i stället gynna socialt betonade investeringar och offentliga investeringar av icke direkt produktiv karaktär. Enligt bankföreningens mening måste målsättningen nu bli att snabbt avveckla emissionskontrollen och låta näringslivet fritt konkurrera med övriga sektorer om det tillgängliga kapitalet. I den mera balanserade situation som under sista året inträtt i den svenska samhällsekonomien torde en sådan avveckling ej behöva ge upphov till alltför stora påfrestningar. För att på längre sikt lätta belastningen på kapitalmarknaden är det emellertid ofrånkomligt att man inriktar sig på en kraftig nedskärning av de stora offentliga utgifterna. Samtidigt bör man söka öka de tillgängliga kapitalresurserna genom åtgärder för att stimulera det enskilda sparandet. En utväg härtill som enligt bankföreningens uppfattning bör kunna leda till gott resultat är att uppmuntra till amorteringar, särskilt på fastighetslån.

Även *Industriförbundet* liksom *handelskamrarna i Malmö och Gävle* understryker, att målsättningen måste vara att snarast möjligt avveckla emissionskontrollen så att näringslivet fritt kan konkurrera med övriga låntagare om det tillgängliga kapitalet.

Svensk industriförening ger sin principiella anslutning till de i motionerna framförda förslagen och framhåller i anslutning härtill bl. a. följande.

Vad angår de i motionen II:B 237 förordade riktlinjerna för den ekonomiska politiken vill föreningen med utgångspunkt från de mest angelägna småföretagarintressena särskilt trycka på önskemålen om en förstärkning av kapitalbildningen och införandet av en smidig kreditpolitik, som underlättar produktiva investeringar. Kreditproblemet är i dag småindustriens och över huvud taget småföretagarnas allt överskuggande bekymmer och kan en ändamålsenlig lösning härav icke åstadkommas är det meningslöst att diskutera t. ex. en ökning av småindustriens export. Redan den nuvarande utvecklingen — bortsett från den omfattande omställningsprocedur, som ett eventuellt europeiskt frihandelsområde kommer att kräva — ställer småföretagen i ett allt ogynnsammare konkurrensläge. Den snabba tek-

niska utvecklingen och den hårdnande konkurrensen både här hemma och på utlandsmarknaderna förutsätter, att småföretagarna skaffar sig moderna och högautomatiserade maskiner samt organiserar upp en slagkraftig försäljningsorganisation. Till detta krävs stora pengar och i brist på möjligheter till självfinansiering, delvis beroende på en olyckligt utformad företagsbeskattning, måste ökade kreditmöjligheter tillskapas. De nuvarande kreditmöjligheterna är nämligen otillräckliga och den största bristen härvidlag för småföretagarnas del är avsaknaden av långa krediter. Den tid är förbi, då ett företag, stort eller litet, kan leva ur hand i mun i fråga om kreditillgången. Allt dyrbarare och mera kapitalslukande anläggningar kan icke anskaffas och finansieras med kortfristiga lån och höga räntor. Det krävs långfristiga anläggningskrediter mot bunden räntesats, och med långfristiga krediter menar föreningen sådana, som löper på minst tjugo år.

Föreningen understryker det angelägna i att en normalt fungerande kapitalmarknad återställes och att en smidig kreditpolitik insättes. Uppfylls dessa båda grundpremissor torde goda utsikter finnas för samhället eller affärsbankerna eller måhända båda i förening att tillskapa förutsättningar för ett finansieringsinstitut, vilket skulle i första hand kunna fournera småföretagarna med långfristiga krediter.

Sveriges hantverks- och småindustriorganisation framhåller följande.

Organisationen vill för sin del tillstyrka varje åtgärd som kan innebära en stimulans av det frivilliga sparandet, så att tillräckligt utrymme skapas på kapitalmarknaden för expanderande produktiva investeringar, varvid tillräckligt utrymme bör stå till förfogande för den enskilda sektorn. Härvid bör även beaktas, att statens förtursrätt i fråga om upplåning under ett flertal år medfört en stundom ytterst besvärande begränsning av näringslivets lånemöjligheter hos bankerna. Det aktuella statsfinansiella läget synes även under överskådlig tid medföra ett betydande lånebehov från det allmännas sida. Samtidigt som det enskilda sparandet stimuleras bör tillräcklig rörlighet skapas på utlåningssidan, så att företagens legitima behov av krediter kan tillgodoses.

Ett område, där starka restriktioner även råder, är obligationsmarknaden. Dessa restriktioner berör visserligen icke direkt företagen inom hantverk och mindre industri, som ju själva knappast kan anlita denna utväg. Organisationen vill emellertid erinra om pågående undersökningar rörande möjligheten att på andra vägar än de hittills tillämpade kunna ställa långfristiga krediter även till de mindre företagens förfogande. För en lösning av denna fråga kan det bli aktuellt att via ett för ändamålet skapat hypoteksinstitut gå ut på obligationsmarknaden för att skaffa erforderliga medel för ändamålet. Med nuvarande restriktiva praxis i fråga om obligationsemissioner kan en sådan lösning emellertid för närvarande knappast betraktas som praktisk politik. — Det låsta läget på kapitalmarknaden återverkar sålunda såväl i fråga om bankutlåning som i andra hänseenden på de mindre företagens låne- och därmed utvecklingsmöjligheter.

Landsorganisationen anför:

En huvudpunkt för motionärerna är att nuvarande läge liksom den av dem befarade konjunkturutvecklingen skärper vikten av att kapitalförsörjningen tryggas genom åtgärder för att stimulera ett ökat frivilligt sparande hos enskilda och företag. LO vill här hänvisa dels till vad organisationen

framfört till bankoutskottet beträffande dessa frågor tidigare, dels till vad en framstående svensk bankman nyligen skrivit i ett specialnummer om Sverige i Financial Times. Det heter i ifrågavarande artikel på tal om efterkrigstiden bl. a.: »Bristen på kapital är emellertid ej resultatet av att sparandet har varit lågt eller sjunkande. Tvärtom har sparandet i Sverige under efterkrigstiden nått en hög nivå både historiskt och jämfört med andra länder. Det finns sannolikt bara få länder som kan visa en sparkvot högre än Sveriges. — Men även om sparkvoten har varit hög, har efterfrågan på kapital varit ännu högre.» Och längre fram tillfogas att de stigande priserna har framkallat högre vinster och följaktligen ökat sparande inom företagen. LO vill i anslutning härtill framhålla att det inte är ett lågt sparande som vållar svårigheter under nuvarande konjunkturavmattning utan tvärtom en alltför låg investeringsvilja. Å andra sidan är de kapitalförsörjningsproblem, som kan väntas återuppstå vid full sysselsättning, nu föremål för utredning i flera offentliga kommittéer, och LO förbehåller sig att återkomma till dessa frågor i annat sammanhang.

Budgettekniska frågor

Beträffande förslaget om ett uttalande av riksdagen om vikten av att komma fram till budgettekniska metoder, som kan möjliggöra en säkrare finanspolitisk planering, framhåller *fullmäktige i riksbanken*, utan att taga ställning till de förslag som framlägges i motion II:B 233, att med den omfattning som den statliga verksamheten numera har, får den betydande återverkningar på samhällsekonomin, i såväl realekonomiskt som monetärt hänseende. Det skulle därför vara av stort värde om säkrare metoder kunde utarbetas för den finanspolitiska planeringen än de hittills tillämpade. Dessa problem torde dock komma att upptagas av den under finansdepartementet arbetande budgetredovisningskommittén, varför något uttalande från riksdagens sida icke torde vara påkallat i denna fråga.

I likhet med motionärerna finner *kommerskollegium* det vara av vikt att särskild uppmärksamhet ägnas frågan om huru sådana budgettekniska metoder skall kunna skapas, att en säkrare finanspolitisk planering blir möjlig. Även *Bankföreningen*, *Industriförbundet* och *handelskamrarna i Göteborg* och *Gävle* skulle med tillfredsställelse se om en säkrare finanspolitisk planering kunde möjliggöras genom förbättrade budgettekniska metoder.

Frågan om en omläggning av de budgettekniska metoderna anser *fullmäktige i riksgäldskontoret* värd allt beaktande. Enligt fullmäktiges mening framstår det nämligen såsom ett angeläget önskemål, att budgettekniken och det statliga redovisningsväsendet utformas med tanke jämväl på att tillgodose önskemålet om en klar och entydlig överblick av statens finansiella ställning. Att så sker är viktigt ur flera synpunkter, bl. a. för en saklig ekonomisk debatt och för medborgarnas bedömande och förståelse av de statsfinansiella problemen. I ett i och för sig betydelsefullt avseende har ett initiativ redan tagits i och med tillsättandet i januari 1957 av den s. k.

budgetkommittén i syfte att ernå större ändamålsenlighet, planmässighet och enhetlighet i fråga om riksdagens budgetarbete. Önskemålet om en säkrare finanspolitisk planering synes dock erfordra en utredning inom en vidare ram än den, som avsetts för ifrågavarande kommitté.

Landsorganisationen erinrar om att en huvudsynpunkt i motionen II:B 233 är, att driftbudgeten bör läggas upp så att *dess* inkomster har utsikter att täcka *dess* utgifter. Tvärtemot motionärernas förespeglingar om en härigenom stabiliserad sysselsättning skulle enligt LO:s mening tillämpandet av en sådan princip göra det omöjligt att föra en aktiv konjunkturpolitik vid sjunkande produktion och sysselsättning. Den skulle innebära en återgång till finanspolitiska principer före 30-talet och bör därför tveklöst förkastas.

Utskottet

Föreliggande motioner ansluter sig till en serie likartade motioner som under senare år regelbundet väckts med krav på en omläggning av den ekonomiska politiken. Sålunda återkommer tidigare framförda önskemål om snabbare avveckling av regleringar på olika områden och om lättnader i beskattningen framför allt för företagen. Den ökning i efterfrågan och därmed av inflationsriskerna, som dessa åtgärder som sådana måste föranleda, tänkes av motionärerna bli neutraliserade av en ökning i det personliga sparatet.

Den skillnad som föreligger mellan årets motioner och de motioner, vilka väckts vid tidigare riksdagar, har avseende på det aktuella konjunkturläget, och i motionerna I:B 181 och II:B 237 föreslås vissa åtgärder i syfte att motverka nedgången i exportförsäljningarna. Dessa åtgärder omfattar ökade statliga exportkreditgarantier, insatser från svensk sida i olika internationella organ för att främja internationellt samarbete i konjunkturstabiliserande syfte samt en översyn och aktivisering av de olika förslag som framlades av 1952 års utredning om stödåtgärder för att stimulera avsättning, produktion och sysselsättning inom näringslivet. Samtliga dessa önskemål synes emellertid redan vara tillgodosedda. En ökning av ramen för de statliga exportkreditgarantierna har sålunda beslutats av nu pågående riksdag; i det internationella samarbetet företräder vårt land sedan länge de synpunkter som anförts av motionärerna; statliga beställningar har utlagts till företag, som drabbats av exportminskningar såsom förordades av 1952 års utredning. Dessa och hithörande frågor är därjämte föremål för kontinuerlig bevakning från statsmakternas sida och något initiativ från riksdagen i enlighet med vad som i denna del yrkats i motionerna I:B 181 och II:B 237 synes därför icke vara påkallat.

Även de krav på en generell omläggning av den ekonomiska politiken, som framföres i föreliggande motioner, motiveras av önskemålet att i da-

gens läge främja den svenska exporten. I anledning härav vill utskottet inledningsvis påpeka att, även om omläggningen genomfördes, skulle den avsedda effekten i varje fall inte göra sig gällande på så kort sikt att den påverkar vårt lands möjligheter att möta den nu pågående internationella konjunkturavmattningen. De åtgärder som motionärerna föreslår — avveckling av byggnadsregleringen, avveckling av emissionskontrollen för obligationslån, generella lättnader i företagsbeskattningen — skulle innebära en allmän påspädning av den inhemska konjunkturen och därmed i motsats till vad motionärerna förutsätter inte öka utan tvärtom minska möjligheterna att upprätthålla sysselsättningen under något så när bevarad balans i utlandstransaktionerna. Detta syfte kan i den aktuella konjunktursituationen endast uppnås med en differentierad eller selektiv politik, som inriktar de stimulerande motåtgärderna på särskilt utsatta punkter och med beaktande av att effekten på importefterfrågan blir såvitt möjligt begränsad. Ett viktigt led i en sådan politik utgöres av åtgärder som stimulerar överföringen av friställd arbetskraft till områden med bevarad expensionskraft.

Det aktuella ekonomiska läget i Sverige präglas i första hand av att avmattningstendenserna i den västeuropeiska ekonomien via en nedgång av exporten nu spritt sig även till vårt land. Genom att värdet av importen — delvis på grund av förbättrade bytesförhållanden — sjunkit i takt med exporten har påfrestningarna på vår valutareserv hittills varit begränsade. Den nedgång i exportvolymen som inträffat och som under årets första åtta månader uppgår till ca 5 procent, kan om den består under en längre tid framöver, komma att medföra betalningsmässiga bekymmer. Utvecklingen är härvidlag beroende av den internationella konjunkturen, och exportnedgången är inte något speciellt svenskt fenomen. Den är en följd av allmänt sjunkande efterfrågan i våra avnämrländer och kan inte tas som tecken på att den svenska konkurrenskraften försvagats i förhållande till andra länder.

Verkningarna på sysselsättningen av exportindustriens försämrade konjunktur har varit begränsade tack vare en expansion av framför allt byggnadsverksamheten. Denna innebär en ökning av investeringsverksamheten inom såväl den statliga som den privata sektorn. Denna investeringsökning omfattar även industrien, vars investeringsaktivitet uppenbarligen stimulerats av investeringsavgiftens upphävande. I samma syfte har medgivanden lämnats att taga i anspråk tidigare avsättningar till investeringsfonder för konjunkturutjämning. Parallellt med den pågående investeringsexpansionen synes takten i den privata konsumtionsökningen ytterligare avta under innevarande år. Den internationella konjunkturförsvagningen har sålunda än så länge inte medfört några allvarligare påfrestningar på valutareserven och dess effekt på sysselsättningen har dämpats genom åtgärder, som medfört en ytterligare utbyggnad av den svenska produktionskapaciteten.

Såsom ett led i kraven på en omläggning av den ekonomiska politiken yrkas i motionerna I:B 181 och II:B 237 på ett samlat program för sparstimulerande åtgärder för att främja kapitalbildningen. Motionärerna åberopar i samband härmed de vid innevarande riksdag väckta, likalydande motionerna I:B 184 och II:B 236. Dessa motioner har redan behandlats av riksdagen, och utskottet kan därför inskränka sig till att hänvisa till den vid utskottets utlåtande nr B 5 fogade reservationen av herr Boo m. fl. I nämnda reservation framhölls bl. a., att flera av de uppslag till sparstimulerande åtgärder som framlades i då förevarande motioner, redan var beaktade av pågående utredningar samt att andra förslag prövades genom frivilliga initiativ av intresserade parter. I detta sammanhang hänvisades även till den av 1957 års riksdag begärda utredningen om möjligheten och lämpligheten att skattevägen stimulera nysparandet, vilken utredning numera tillsatts. Innan resultaten av denna och andra undersökningar föreläge, syntes ytterligare initiativ i frågan från riksdagens sida icke vara motiverade. Utskottet finner icke skäl att nu göra något annat uttalande. Utan att därmed ifrågasätta önskvärdheten av en ökning i det personliga sparandet finner utskottet det dock i detta sammanhang vara angeläget att erinra om det i motioner av förevarande slag undanskymda faktum, att det personliga sparandet i Sverige under efterkrigstiden uppvisat inte bara en absolut ökning utan också en ökning i förhållande till utvecklingen av de disponibla inkomsterna. Visserligen föreligger variationer i sparandets utveckling mellan olika år, men trenden pekar enligt föreliggande statistik på en fortgående ökning av den genomsnittliga sparkvoten.

Beträffande penningpolitiken yrkas såväl i motionerna I:B 181 och II:B 237 som i motionerna I:B 194 och II:B 252 att kvarstående regleringar på kreditmarknaden måtte avvecklas. Härmed åsyftas i första hand riksbankens kontroll av obligationsemissioner. En skillnad mellan motionerna föreligger emellertid så till vida, att det i motionerna I:B 181 och II:B 237 förutsattes att denna avveckling skall genomföras först sedan utbudet på kapitalmarknaden genom olika åtgärder ökats, medan motionerna I:B 194 och II:B 252 påyrkar ett omedelbart avskaffande. Denna skillnad i motionernas yrkanden är av betydelse, eftersom den påverkar den ränteutveckling, som skulle bli följderna av ett avvecklande av regleringarna. Det torde sålunda vara obestridligt, att ett omedelbart upphävande av emissionskontrollen skulle medföra en icke oväsentlig höjning av den långa räntan. Bakom motionernas yrkanden ligger föreställningen att en fri räntebildning på den långa marknaden skulle åstadkomma en rationellare fördelning av krediterna, så att de räntablaste och de mest produktiva investeringarna prioriterades. Eftersom staten och kommunerna är stora låntagare på denna marknad, får motionärerna antas förutsätta, att en rent marknadsmässig bedömning av de offentliga investeringarnas räntabilitet skulle vara möjlig. Hur en sådan prövning skulle praktiskt genomföras, lämnar motionä-

rerna dock ingen anvisning på. Kommunerna torde för närvarande vara den kategori av låntagare, som har den största otillfredsställda låneefterfrågan på den långa marknaden. Under sådana förhållanden är det långt ifrån uteslutet att de privata investeringar, vilkas finansiering på den långa marknaden motionärerna i första hand torde önska främja, kan komma att erhålla ett minskat i stället för ett ökat utrymme på denna marknad vid en avveckling i rådande läge av nu gällande emissionskontroll. Utskottet får också hänvisa till vad bankofullmäktige uttalat i ärendet, nämligen att kvarvarande restriktioner icke kommer att bibehållas längre än som kan bedömas nödvändigt med hänsyn till de krav på kreditpolitiken som hittills föranlett deras tillämpning. Utskottet får sålunda avstyrka bifall till motionärernas nu förevarande yrkanden.

I motionerna I:B 194 och II:B 252 hemställes slutligen att riksdagen måtte uttala att uppmärksamhet bör fästas vid nödvändigheten att komma fram till budgettekniska metoder, som möjliggör en säkrare finanspolitisk bedömning. Bakgrunden till detta yrkande är de skillnader som under vissa budgetår förelegat mellan riksstaten och det slutliga budgetutfallet. Utskottet vill härtill anföra, att dessa skillnader inget har att göra med den budgettekniska metodiken. I hög grad betingas skillnaderna mellan riksstat och budgetutfall av de beslut som riksdagen fattar, sedan riksstaten fastställts. Den ökning eller minskning av budgetunderskottet som därvid framkommer, får bedömas efter det konjunkurläge i vilket dessa beslut fattas. Dessutom får utskottet erinra om att dessa variationer i inte oväsentlig grad är reflexer av växlingar i konjunkurläget, som påverkar budgetens såväl inkomst- som utgiftssida. Vid en konjunkturavmattning uppstår sålunda en ökning och vid en konjunkturuppgång en minskning av underskottet i budgeten rent automatiskt. Det är denna egenskap hos statsbudgeten som åsyftas, när budgeten betecknas som en automatisk stabilisator i konjunkturförloppet.

Den budgetpolitiska norm som framskyntar i motionen II:B 233, var till de förevarande motionerna hänvisar, och som anvisar att driftbudgetens inkomster skall täcka dess utgifter, skulle — om den avses bli tillämpad varje budgetår — göra det omöjligt att via budgeten föra en konjunktur-stabiliserande politik. Med hänsyn till att driftbudgeten omfattar utgifter av såväl konsumtions- som investeringskaraktär, vilket f. ö. även framhållits av motionärerna, kan lämpligheten att använda driftbudgeten som norm för budgetpolitiken ifrågasättas. Över huvud taget gäller att budgetpolitiken kan diskuteras på ett meningsfullt sätt endast i samband med de allmänna målsättningarna för den ekonomiska politiken. Med hänsyn till att ett bifall till motionärernas yrkande, mot bakgrund av den motivering som givits i motionen II:B 233, icke torde underlätta en efter konjunkurläget avpassad finanspolitik får utskottet avstyrka föreliggande motioner även i denna del.

Åberopande det ovan anförda hemställer utskottet alltså,

att motionerna I:B 181 och II:B 237 samt I:B 194 och II:B 252 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 18 november 1958

På bankoutskottets vägnar:

K. G. EWERLÖF

Närvarande:

från f ö r s t a kammaren: herrar Ewerlöf, Boo, Fahlander, Schmidt, Larsson, Nils Theodor, Domö, Krügel och Ståhle;

från a n d r a kammaren: herrar Regnéll, Löfgren, Eliasson i Sundborn, Persson i Appuna, Adamsson, fru Renström-Ingénäs, herrar Setterberg och Bengtsson i Landskrona.

Reservationer

1) av herrar *Ewerlöf, Schmidt, Domö, Regnéll, Löfgren* och *Setterberg*, vilka ansett att utskottets utlåtande bort ha följande lydelse:

De i förevarande motioner framlagda förslagen till ändringar i den ekonomiska politiken och yrkandena om utredningar i skilda hänseenden syftar främst till att stärka näringslivets konkurrenskraft på de internationella marknaderna. Åtgärder av detta slag är särskilt påkallade mot bakgrunden av de risker på kortare och längre sikt som den aktuella ekonomiska situationen inrymmer.

Denna situation präglas redan nu av en viss konjunkturavmattning och av akuta sysselsättningssvårigheter icke blott inom exportnäringarna utan även inom hemmamarknadsindustrier. Sysselsättningsgraden är långsamt fallande och framtidsbedömningarna mycket osäkra. Vårt höga och delvis stela kostnadsläge har medverkat till att stegringstakten inom vissa grenar av industriproduktionen, däribland den betydelsefulla verkstadsindustrien har varit långsam jämfört med genomsnittet för OEEC-länderna. Ordergången synes i stort sett vara i avtagande, köpmotståndet ej minst för svenska standardprodukter växer och priskonkurrensen hårdnar. Betydelsefulla näringsgrenar står inför nödvändigheten av påfrestande och tidsödande strukturella omvandlingar, vilket — om utvecklingen måste forceras — kan leda till besvärliga återverkningar inom stora delar av det ekonomiska livet, som undan för undan kan sprida sig. Våra valutareserver har under den obrutna högkonjunkturons tid snarast försvagats och motsvarar nu i stort

sett endast två å tre månaders import. En intern kostnadsinflation med därav följande försämrad internationell konkurrenskraft kan snabbt leda till en valutakris, vilken i sin tur måste återverka på det svenska näringslivets produktivitet och produktion samt hårt begränsa vår konjunkturpolitiska handlingsförmåga. Denna risk får ses mot bakgrunden av de alltmer konkreta strävanden som nu skymtar med syfte att göra vissa europeiska valutor fullt växlingsbara.

Att ett samband råder mellan svensk ekonomisk utveckling och den internationella konjunkturutvecklingen är så uppenbart, att förhållandet ej behöver särskilt kommenteras. Avmattningen i den ekonomiska aktiviteten i Förenta staterna synes visserligen vara bruten, men i de europeiska huvudländerna kan tecken på stagnation observeras. Konjunkturerna är ingalunda enhetliga, men tendensen är avvaktande och i huvudsak regressiv. Osäkerheten om utgången av förhandlingarna om friare marknads- och konkurrensförhållanden torde härvidlag spela in. Avgörande synes dock vara farhågorna för följderna av en verklig eller förment »överexpansion».

En omprövning av den ekonomiska politiken bör enligt utskottets uppfattning gälla dels de allmänna ekonomisk-politiska frågeställningarna, dels problemet om vilka omedelbara och direkta åtgärder, som kan vidtagas för att hindra en nedgång i produktion och sysselsättning. I förstnämnda hänseende gäller det främst att vidga företagens utrymme för rationaliseringar, produktions- och försäljningsmässig rörlighet samt konsolidering. Utskottet vill tillägga, att punktvis insatita åtgärder, eventuellt som led i en s. k. selektiv politik, icke utgör någon ersättning för generellt utformade lättnader, vilka kan insättas i förebyggande syfte och således innan akuta svårigheter visat sig.

Bland åtgärderna för att stimulera produktion och sysselsättning bör särskild uppmärksamhet ägnas ansträngningarna att främja den svenska exporten, icke minst från de mindre företagen. Vårt land har ett betydande intresse av att aktivt medverka i strävandena att vidga det ekonomiska samarbetet länderna emellan. Utskottet vill framhålla önskvärdheten av att möjligheterna att på både kort och lång sikt skapa marknader för vårt näringsliv beaktas vid utformandet av stödet åt underutvecklade länder.

I den allt hårdare exportkonkurrens, som nu drives ej minst från de stora europeiska industriländernas sida, ingår erbjudanden om stora, långfristiga och även eljest förmånliga krediter som ett i stor utsträckning anlitat medel. Ej minst gäller detta vid den export av verkstadsprodukter och andra kapitalvaror, som avser industriell upprustning i tidigare främst råvaruproducerande områden. Utskottet finner det vara väsentligt att svenska företag i möjligaste mån kan vara med i denna konkurrens och icke blir ställda utanför. En vidgning av ramen för de statliga exportkreditgarantierna har beslutats av pågående riksdag, vilket utskottet hälsar med tillfreds-

ställelse. Denna åtgärd bör emellertid fullföljas med en snabbt genomförd översyn över principerna för exportkreditgivningen liksom av formerna för exportkreditärendens handläggning. Målet måste vara att snarast möjligt effektivisera verksamheten och att skapa förutsättningar för en vidare och mer realistisk risktäckning för att också härigenom främja exporten. Samtidigt bör de av 1952 års kommitté för produktionsfrämjande åtgärder framlagda förslagen överses från de utgångspunkter som den nuvarande ekonomiska situationen aktualiserar. Såsom bankofullmäktige framhållit utgör även det ändrade statsfinansiella läget en anledning härtill. Utskottet understryker vikten av att denna överarbetning vidtages och snabbt leder till resultat.

Vad beträffar de i motionerna berörda frågorna om åtgärder för att främja sparande och kapitalbildning kan utskottet i stort sett hänvisa till sin behandling av hithörande spörsmål i utlåtandet nr B 5 till innevarande riksdag. Utskottet gav där liksom i tidigare utlåtanden uttryck åt sin uppfattning om önskvärdheten av ett ökat sparande. Utskottet framhöll även att den kortare arbetstid, som nu genomföres, liksom strävandena för skapandet av en gemensam europeisk marknad medför nya krav på investeringar inom näringslivet, varigenom behovet av ökat sparande och förbättrad kapitalbildning skärpes. Kungl. Maj:t har också nyligen tillsatt en kommitté med uppgift att undersöka olika vägar att främja sparandet. Det är även angeläget, att sparandets villkor tillmättes den största vikt vid utformandet av den ekonomiska politiken och skattepolitiken i stort. Utskottet fäster i detta sammanhang särskilt avseende vid de skäl som anförts till stöd för den extra bolagsskattens avskaffande och bibehållande av detta år tillämpade regler för varulagervärdering.

Utskottet vill understryka, att icke blott sparandets omfattning bör uppmärksammas. Även sparmedlens rörlighet måste beaktas liksom möjligheterna till deras effektiva användning. Ett sparande, som något så när svarar mot behoven, är en förutsättning för en fri kapitalmarknad, men samtidigt är denna en förutsättning såväl för detta sparande som för dess rörlighet och dess effektiva utnyttjande.

De olika ingripanden som vidtagits för att reglera kapitalmarknaden har i realiteten inneburit prioritet för statlig upplåning samt en ransonering av övrig upplåning. Det betyder att marknadsmekanismen sätts ur spel med alla de risker för stelhet, hinder för ny företagsamhet och för en stimulerande konkurrens som detta skapar. Vad särskilt »emissionskontrollen» på obligationsmarknaden angår, har denna lett till att i det närmaste allt utrymme förbehållits statlig och statsgaranterad upplåning. Resultatet har således icke endast blivit prioritet för den offentliga sektorn utan inom denna därtill ett undanskjutande av de kommunala behoven med dess följder i bristande möjligheter att planera kommunernas ekonomi.

Utskottet anser tiden vara inne för en avveckling av systemet med kapi-

tal- och kreditmarknadsregleringar. Det ser för sin del häri en liberaliseringsåtgärd som förr eller senare måste vidtagas. En reglering av kredit- och kapitalmarknaden låter sig icke förenas med ett friare varuutbyte, särskilt icke om den utnyttjas för att skapa konstlad prioritet för vissa offentliga investeringar och förenas med en hård företagsbeskattning. Då överinvesteringsbenägenheten mattats och konjunkturbedömningarna är lugnare bör en frigörelse av den föreslagna arten nu kunna påbörjas utan allvarigare övergångssvårigheter. Utskottet vill emellertid understryka att övergången till en fri kapitalmarknad förutsätter beslutsamhet hos statsmakterna att hävda ett fast penningvärde, att med snabbast möjliga verkan förbättra sparandets villkor och att begränsa de egna anspråken på investeringsutrymme.

Föreställningen att en fri kapitalmarknad under alla omständigheter och på längre sikt skulle leda till högre räntor än en reglerad är ohållbar. En fri kapitalmarknad insatt som led i en konsekvent sparfrämjande politik, som utnyttjar marknadshushållningens smidighet och anpassningsförmåga, kan tvärtom i längden leda till en lägre räntenivå. Det finns mycken erfarenhet som visar, att en fri prisbildning ganska snart ger lägre priser än en bunden. Eventuella övergångssvårigheter i samband med en omläggning av politiken behöver säkerligen inte bli allvarliga, om saken skötes med erforderlig försiktighet och målmedvetenhet.

Utskottet har särskilt uppmärksammat förslaget rörande en omprövning av de budgettekniska metoderna i syfte att möjliggöra en säkrare finanspolitisk planering. Utskottet delar den i motionen II:B 233 framförda uppfattningen om svagheterna och osäkerheten i den nuvarande budgetplaneringen. Liksom flera av de hörda remissinstanserna känner utskottet sig således övertygat om behovet av ändrade metoder som kan medverka till ett bättre och mera hållbart underlag för en målmedveten finanspolitik. Härigenom underlättas även en saklig ekonomisk debatt och medborgarnas möjligheter att bedöma de statsfinansiella problemen. Utskottet anser i likhet med fullmäktige i riksgäldskontoret att detta önskemål bör kunna tillgodoses genom en utredning, som får en vidare ram än den som givits åt den år 1957 tillkallade budgetkommittén.

Utskottet hemställer,

att riksdagen — i anledning av motionerna I:B 181 och II:B 237 samt I:B 194 och II:B 252 — må i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet ovan anfört.

2) av herrar *Larsson, Nils Theodor*, och *Eliasson* i Sundborn, vilka ansett att utskottets utlåtande bort ha följande lydelse:

Ett kännetecknande drag för den aktuella ekonomiska situationen är de växande avsättnings- och sysselsättningssvårigheterna. Det är icke blott våra exportindustrier, bland vilka skogsnäringen intar en dominerande

plats, utan också typiska hemmanmarknadsindustrier såsom textil- och beklädnadsindustrien som fått kännning av det kärvare ekonomiska klimatet. Också för jordbruket har den senare tidens utveckling varit ogynnsam.

Visserligen företer den amerikanska ekonomien tecken som tyder på en förbättring av konjunkturen, men i Västeuropa gör sig avmattningstendenser alltjämt gällande. Vårt land torde därför — alldeles oavsett utgången av förhandlingarna om frihandelsområdet — få räkna med avsättningsproblem för de svenska produkterna på främmande marknader en tid framöver. Skulle en intern kostnadsinflation sätta in, kan en valutakris snabbt inträda. I detta konjunkturläge ställs särskilda krav på den ekonomiska politiken i fråga om skärpt vaksamhet och snabb anpassning.

Utskottet finner att allmänt konjunkturstimulerande åtgärder såsom lättnader i företagens beskattning och kreditförsörjning är erforderliga. De direkta ansträngningarna att främja den svenska exporten, icke minst från mindre företag, behöver vidare intensifieras. Utskottet finner det icke påkallat att i detta sammanhang särskilt betona att vårt land, liksom hittills, bör lämna sin fulla anslutning till strävandena att vidga det ekonomiska samarbetet länderna emellan. Vid sidan av de förslag till exportfrämjande åtgärder som varit eller kommer att bli föremål för prövning i statsutskottet vill utskottet understryka angelägenheten av att de av 1952 års kommitté för produktionsfrämjande åtgärder framlagda förslagen med det snaraste blir föremål för översyn. Såsom bankofullmäktige framhållit, utgör även det ändrade statsfinansiella läget en anledning till en sådan överarbetning. En ökning av ramen för de statliga exportkreditgarantierna har beslutats av pågående riksdag. Utskottet anser, att även principerna för exportkreditgivningen liksom formerna för exportkreditärendenas handläggning behöver överses i syfte att effektivisera verksamheten och därmed främja exporten. I den mån dessa spörsmål, särskilt i vad de avser de mindre företagarnas export, icke redan skulle vara föremål för exportkreditnämndens uppmärksamhet, bör Kungl. Maj:t föranstalta om att de snarast utredes.

Vad beträffar de i motionerna berörda frågorna om åtgärder för att främja sparande och kapitalbildning kan utskottet i stort sett hänvisa till sin behandling av hithörande spörsmål i utlåtandet nr B 5 till innevarande riksdag. Utskottet gav där liksom i tidigare utlåtanden uttryck åt sin uppfattning om önskvärdheten av ett ökat sparande. Utskottet framhöll att den kortare arbetstid, som nu genomföres, liksom strävandena för skapandet av en gemensam europeisk marknad medför nya krav på investeringar inom näringslivet, varigenom behovet av ökat sparande och förbättrad kapitalbildning skärpes. Kungl. Maj:t har också nyligen tillsatt den av riksdagen begärda utredningen med uppgift att undersöka olika vägar att främja sparatet.

I de föreliggande motionerna har framförts yrkanden om att kvarstående

regleringar och ransoneringar på kapital- och kreditmarknaden omedelbart bör avvecklas. Härvid åsyftas främst kontrollen beträffande emissioner av obligationslån. Även om utskottet finner fog föreligga för viss kritik mot emissionskontrollens handhavande, nödgas utskottet samtidigt konstatera, att ett omedelbart avskaffande av samtliga restriktioner på området skulle kunna få ogynnsamma återverkningar på ränteläget, d. v. s leda till en omedelbar räntestegring och därmed verka hämmande på företagsamheten ej minst inom jordbruk, hantverk och småindustri. Utskottet förutsätter emellertid att frågan följes med uppmärksamhet och att restriktionerna icke bibehålles längre än som är oundgängligen nödvändigt med hänsyn till föreliggande krav på kreditpolitiken.

Utskottet har även uppmärksammat det i motionerna framförda förslaget rörande en omprövning av de budgettekniska metoderna i syfte att möjliggöra en säkrare finanspolitisk planering. Såsom flera av de hörda remissinstanserna påpekat kan det förefinnas skäl för en ändring av de budgettekniska metoderna i syfte att möjliggöra en säkrare finanspolitisk planering. Härigenom underlättas även en saklig ekonomisk debatt och medborgarnas bedömande och förståelse av de statsfinansiella problemen. Utskottet anser att frågan härom kan förtjäna prövas, när den år 1957 tillkallade budgetkommittén avslutat sitt arbete.

Utskottet hemställer,

att riksdagen — i anledning av motionerna I:B 181 och II:B 237 samt I:B 194 och II:B 252 — måtte

dels i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet ovan anfört,

dels besluta att motionerna i övrigt icke skall föranleda någon riksdagens åtgärd.